

فهرست

صفحه	درس	
۵	ستایش	
۱۱	معرفت کردگار	درس اول:
۱۸	پنجره‌های شناخت	درس دوم:
۲۵	هوشیاری	درس سوم:
۳۳	داستان من و شما	درس چهارم:
۳۹	هفت خان رستم	درس پنجم:
۴۴	ای وطن	درس ششم:
۵۱	دریاقلی	درس هفتم:
۵۷	رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌رس	درس نهم:
۶۳	عطار و مولانا جلال‌الدین	درس دهم:
۷۱	شهادت خورشیدند	درس یازدهم:
۷۶	دوستی / مشاوره	درس دوازدهم:
۸۲	راز زندگی	درس چهاردهم:
۸۸	میوه‌ی هنر	درس پانزدهم:
۹۵	آداب مطالعه	درس شانزدهم:
۱۰۰	ستاره‌ی روشن	درس هفدهم:

ستایش

هدف‌های یادگیری:

- آشنایی با تحمیدیه در ادبیات فارسی
- آشنایی با قالب مثنوی و شکل آن
- آشنایی با شیخ محمود شبستری و آثار آن

مفاهیم و نکات دستوری

تحمیدیه

در سنت ادبی و فرهنگی کشور ما، معمولاً هر کتابی با ستایش خدای یکتا آغاز می‌شود. هر نوشته‌ای که با حمد و ستایش خداوند آغاز گردد، «تحمیدیه» نامیده می‌شود. این ستایش‌ها روح انسان را به سمت آرامش سوق می‌دهد. ستایش گاهی در قالب شعر و گاهی در قالب نثر است. قالب شعر ستایش مثنوی است و سروده‌ی شیخ محمود شبستری می‌باشد.

قالب شعری

قالب مثنوی:

مثنوی قالب شعری است که در آن مصرع‌ها دو به دو با هم، هم‌قافیه هستند یا اینکه هر بیت قافیه‌ی جداگانه دارد. چون این قالب شعری محدودیت تعداد ابیات دارد، از آن برای داستان‌سرایی استفاده می‌کنند.

مثل:

۱- شاهنامه فردوسی

۲- داستان‌های عاشقانه خسرو و شیرین و لیلی و مجنون

۳- مسائل اخلاقی مثل بوستان سعدی.

شکل قالب مثنوی

○ _____

○ _____

△ _____

△ _____

□ _____

□ _____

* _____

* _____

تاریخ ادبیات

درباره شیخ محمد شبستری:

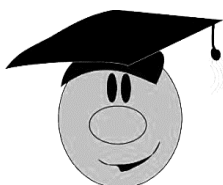
شیخ محمود شبستری در قرن هشتم در شبستر در نزدیکی شهر تبریز به دنیا آمد.

دو نثر معروف او «گلشن راز» و «سعادت نامه» است.

ضرب المثل

ریشه ضرب المثل: پته‌اش روی آب افتاد

هروقت راز کسی فاش بشود و مردم از کار بدی که کسی انجام داده باخبر شوند، اصطلاحاً می‌گویند «فلانی پته‌اش روی آب افتاد». پته وسیله‌ای بود شبیه بند که جلوی آب را می‌بسته و مسیر آب را تغییر می‌ده. قبلاً که لوله‌کشی نبود و آب مورد احتیاج مردم، در جوی روباز جریان داشت، هر جا که لازم بود، مقداری از آب جاری به داخل کوچه‌ها جریان پیدا کند، بند کوچکی از جنس چوب پنبه به نام «پته» داخل جوی می‌کردند و مسیر آب را تغییر

می‌دادند. برخی از افراد که در سال‌های کم‌آبی و خشکسالی احتیاج زیادی به آب برای پر کردن حوض و آب‌انبار خود داشتند، بدون نوبت حقوق دیگران را زیر پا می‌گذاشتند و

برای رسیدن به مقصود خود نیمه‌شب که مردم خواب بودند، داخل جوی پته می‌بستند و آب می‌زدیدند. روشن است که شب‌ها مردم متوجه آب‌دزدی نمی‌شدند، مگر اینکه فشار آب گاهی موجب می‌شد که پته از جایش در بیاید و روی آب بیفتد و وقتی مردم این پته‌ها را روی می‌دیدند، آبروی صاحب پته بر باد می‌رفت.

کار در کلاس

۱- شیخ محمد شبستری در چه شهری به دنیا آمد؟

☐ شبستر☐ تهران☐ کرمان☐ تبریز

۲- معنی هر کلمه را بنویس و با هر کدام یک جمله بساز.

..... فضل: (.....) :

..... تجلی: (.....) :

..... فیض: (.....) :

۳- نوشته‌ی زیر را بخوان و بیتی از شعر ستایش را که مربوط به آن می‌شود را با خط زیبا بنویس.

در مورد خداوند کم و زیاد هرچه گفته‌اند، تنها نشان و آدرسی است از آنچه که با چشم خود دیده‌اند.

.....

۴- تحمیدیه چیست؟

.....

۵- منظور شاعر «شیخ محمود شبستری» از «هر دو عالم» در بیت دوم شعر ستایش چیست؟

.....

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- کلمه‌های هم‌آهنگ بیت اول، دوم و سوم را در اینجا بنویس.

بیت اول: و بیت دوم: و

بیت سوم: و

۲- بیت زیر را به فارسی امروزی بازگردانی کن.

خرد را نیست تاب نور آن روی برو از بهر او چشم دگر جوی

.....

۳- درباره‌ی قالب مثنوی هرچه می‌دانید بنویسید. شکل آن را هم بکشید.

.....

.....

۴- دور کلمه‌هایی که از لحاظ املائی اشکال دارد را خط کشیده و درست آن را بنویسید.

جهان جمله فروق نور حق دان حق اندر وی ز پیدایی است پنهان

در او هرچه بگفتند از کم و بیش نشانی داده‌اند از دیده‌ی خیش

۵- نوشته‌های زیر را بخوان و بیتی از شعر ستایش را که مربوط به آن می‌شود، با خط زیبا بنویس.

*سخن خود را با نام کسی آغاز می‌کنم که به انسان، اندیشیدن و فکر کردن آموخت و دل او را که مانند چراغی است

با نور جان، روشن و نوارنی کرد.

.....

.....

*در مورد خداوند، کم و زیاد هرچه گفتند، تنها نشان و آدرسی است از آنچه که با چشم خود دیده‌اند.

.....

.....

*با بخشش بیکران خداوند هر دو جهان روشن و منور شده است و به واسطه‌ی فوران رحمت خداوند خاک به وجود آورنده‌ی آدم تبدیل به باغ و گلشن شده است.

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کم	
			تحمیدیه را می‌شناسم و می‌توانم آن را تعریف کنم.
			قالب مثنوی را می‌شناسم و می‌توانم شکل آن را بکشم.
			شیخ محمود شبستری را می‌شناسم و آثار آن را نام می‌برم.
			شعر ستایش را می‌خوانم و بیت‌های آن را معنی می‌کنم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

معرفت آفریدگار

هدف های یادگیری :

- آشنایی با سعدی و آثارش
- آشنایی با انواع جمله در ادبیات فارسی
- آشنایی با شمارش جمله

مفاهیم و نکات دستوری

انواع جمله

۱ — جمله‌ی خبری جمله‌ای است که خبری را به شنونده یا خواننده‌ی جمله می‌رساند. در پایان جمله‌ی خبری نقطه (.) می‌گذارند.

مثال: معلم چند کلمه را روی تخته نوشت.

۲ — جمله‌ی پرسشی: جمله‌ای است که از خواننده یا شنونده سؤالی می‌پرسد. در پایان جمله‌ی پرسشی، علامت سؤال (?) می‌گذارند.

مثال: چه چیزی موجب افزایش روشنایی دل می‌شود؟

* در جمله‌های پرسشی گاهی کلمات پرسشی هم وجود دارد. (آیا — چرا — کجا — چند — چه کسی — کجا ...) و گاهی هم بدون کلمات پرسشی و فقط با تغییر لحن و وجود علامت پرسشی در انتهای آن متوجه پرسشی بودن جمله می‌شویم.

مثال: می‌توان در برابر سختی‌های روزگار مقاومت کرد؟

۳- جمله‌ی امری: جمله‌ای است که در آن دستور به انجام دادن یا انجام ندادن کاری داده شده است و علامت پایان آن نقطه (.) است.

مثال ۱: پیش از سخن گفتن، درباره‌ی نتایج سخن خود بیندیشید.

مثال ۲: هرگز از پند و اندرز بزرگ ترها ناراحت نشو.

نمونه‌هایی از افعال امر: بگو - برو - بیا - نیا - ننشین / بگویید - بروید - بیایید - ننشینید

۴- جمله‌ی عاطفی: جمله‌ای را می‌گویند که یکی از حالات عاطفی انسان، مانند خشم، تعجب، آرزو، اندوه، افسوس و... را نشان می‌دهد. علامت پایان جمله‌ی عاطفی علامت تعجب است. (!)

مثال: چه هوای گرمی! ای کاش اینجا بودی! مرگ بر دشمن انسانیت!

روش شمارش جمله‌ها:

اصل در شمردن تعداد جمله‌ها، در حقیقت شمارش تعداد فعل‌هاست.

مثال:

خروشید و جوشید و برکند خاک ز سمش زمین شد همه چاک چاک ← (۴ فعل ← ۴ جمله)

گاهی در بعضی از جمله‌ها فعل حذف می‌شود. اما باید در شمارش به حساب می‌آیند.

مثال:

او وسایل سفر خود را آماده و هزینه‌ی آن را فراهم کرده است.

او وسایل سفر خود را آماده کرده است و هزینه‌ی آن را فراهم کرده است. (۲ فعل، ۲ جمله)

درباره سعدی

سعدی، یکی از شاعران و نویسندگان بزرگ قرن هفتم می باشد. شهرت او بیش تر به خاطر نظم و نثر آهنگین است. لقب او استاد و شیخ اجل است. او برای تمام کردن تحصیلات خود به بغداد رفت و بعد از ۳۵ سال دوباره به ایران و شیراز برگشت. آثار معروف او کتاب بوستان به نظم در ۱۰ فصل و گلستان به نثر (آهنگین) و ۸ فصل است. کتاب گلستان به نثر نوشته شده است که در لابه لای آن اشعار زیادی آمده است. کتاب بوستان نیز بیش تر در مورد اخلاق و تربیت می باشد.

کار در کلاس

۱ - در عبارت چه هوای پاکی! طبیعت بهترین جایگاه است. آیا شما تا به حال به جنگل رفته اید؟ به ترتیب چه

جمله هایی می بینید؟

۲- پرسشی - عاطفی - خبری ☐

۱- عاطفی - خبری - پرسشی ☐

۴- عاطفی - پرسشی - پرسشی ☐

۳- پرسشی - عاطفی - عاطفی ☐

۲- لطفاً با استفاده از این کلمه ها، انواع جمله ها را بنویس و در آخر آن ها علامت مناسب قرار بده.

تلویزیون - فوتبال - گزارشگر - تخمه

خبری: پرسشی:

عاطفی: امری:

۳- زیر کلمه‌هایی که از لحاظ املاتی غلط هستند خط بکش و درست آن‌ها را بنویس.

اندیشه کردن اندرکار خالغ و مخلوق رشنایی افزایش اندر دل و قفلت از این تاریکی افزایش اندر دل.

۴- در جای خالی مصرع مناسب بنویس.

..... باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار

..... خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع

۵- هر گروه، شعر معرفت آفریدگار را در کلاس از رو بادقت بخوانید.

۶- کلمه‌های پنج نقطه و شش نقطه‌ی درس را پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

۷- کردگار نامی است که در مورد خداوند به کار می‌رود. اسامی دیگری را نیز پیدا کن و سه مورد را اینجا بنویس.

--	--	--	--	--	--	--	--

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- کدام گزینه ۲ جمله است؟

- ۱- در تابستان آن دهقان سال خورده می گوید. ☐ ۲- هنگام ظهر زحمت کشان و خستگان در راه می گویند ☐
- ۳- در زمستان آن بی نوای در برف مانده می گوید. ☐ ۴- خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع ☐

۲- نوع جمله ها را بنویس.

- ۱- خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع: ۳- به دانش گرای و بدو شو بلند:
- ۲- باد بهاری وزید از طرف مرغزار: ۴- چه کوییم خیره در کاستی:

۳- تعداد جملات زیر را مشخص کن.

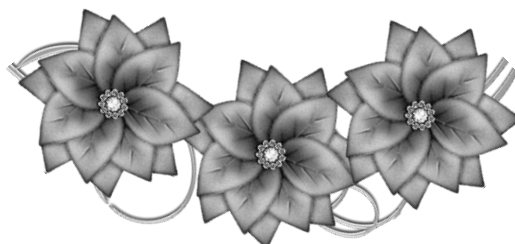
آن دو کنار یکدیگر به راه خود ادامه دادند تا به یک آبادی رسیدند. تصمیم گرفتند قدری آنجا بمانند. ناگهان یکی از آن ها لغزید و در برکه افتاد.

.....

۴- درباره ی سعدی و آثار او هرچه می دانی بنویس.

.....

.....

۵- کلمات تازه‌ی درس را بنویسید و برای هر کدام یک جمله بسازید.

.....

.....

.....

.....

.....

۶- شعری کوتاه از بوستان سعدی بنویسید و در کلاس بخوانید.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۷- جای کلمه‌ها را در بیت زیر عوض کن؛ سپس آن را به نثر روان بنویس.

«گفت باور نداشتم که تو را بانگ مرغی چنین کند مدهوش»

.....

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی

سعدی را می‌شناسم و آثارش را نام می‌برم.

انواع جمله و علائم آخر آن‌ها را می‌شناسم.

می‌توانم در یک متن تعداد جملات را مشخص کنم.

متن معرفت آفریدگار را با لحن مناسب می‌خوانم و آن را معنی می‌کنم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

پنجره های شناخت

هدف های یادگیری :

- آشنایی با مفهوم هم خانوادگی فارسی و عربی
- آشنایی با قالب قصیده
- آشنایی با مفهوم نهاد و گزاره
- آشنایی با ضرب المثل

مفاهیم و نکات دستوری

هم خانواده

هم خانواده: واژگانی را که دارای ریشه ی مشترکی باشند هم خانواده می گوئیم.

دو نوع هم خانواده داریم:

الف: هم خانوادگی فارسی: به واژه هایی گفته می شود که یک کلمه در آن ها مشترک وجود دارد.

مثال: گل - گلدان - گلبرگ - گلزار - گلستان - گل فروش - گل خانه (واژه گل در آن ها تکرار شده است).

ب: هم خانوادگی عربی: به واژه هایی گفته می شود که ریشه مشترک داشته باشند. و باید ۳ شرط داشته باشند:

۱- حروف اصلی آن ها یکسان است. ۲- این حروف به ترتیب در کلمات باشند. ۳- از نظر معنی، نزدیک هم هستند.

مثال: صادق، صدق، تصدیق، مصدق، صدیقه، صدقه (حروف مشترک: ص، د، ق)

حکم، حاکم، محکوم، محاکمه، محکمه، حگام، تحکیم، استحکام، محکم، مستحکم

علم، عالم، معلّم، معلومات، تعلیمات، تعلیم، علوم، علامه، ...

کتاب، مکتوب، کتبه، مکتب، کتب، کاتب، ...

نظر، ناظر، منظور، نظارت، نظاره، مناظر، منظره، ...

عقل، عاقل، معقول، عاقلانه، تعقل، عقول، ...

نهاد و گزاره:

نهاد: بخشی از جمله است که درباره‌ی آن خبر می‌دهیم.

گزاره: بخشی از جمله که خبری درباره‌ی نهاد می‌دهد.

مثال: ۱ من کتاب خریدم. ۲ هوا سرد است.

ریشه ضرب المثل

«کلک کسی را کندن»

کلک کسی را کندن یعنی شرّ کسی را از سر باز کردن و شخصی را از بین بردن و در حقیقت کسی یا چیزی که برایمان ایجاد زحمت می کند را نابود کردن.

اصلاً می دانید کلک یعنی چه؟

کلک، آتشدان سفالی است که آهنگران از آن برای سرخ کردن فلزات استفاده می کنند تا بتوانند آهن و فلز گداخته شده را روی سندان بگذارند و با آن ابزار آهنی بسازند. در زمان های قدیم گروهی از آهنگران که دوره گرد بودند جوگی نامیده می شدند. جوگی ها هر جایی را که برای سکونت و چادر زدن انتخاب می کردند، پس از نصب چادرهایشان اولین کاری که می کردند، این بود که جلوی چادر را می کردند و کلک خودشان را آنجا نصب می کردند. کلک حتماً باید روی زمین نصب می شد و ته آن سوراخی داشت که میله ای از زیر زمین به آن وصل می شد که در آن دمیده شود تا ذغال ها گداخته شوند. در هر صورت جوگی ها این را می کردند. در زمانی، در یکی از روستاهایی که جوگی ها نیز در آنجا اقامت داشتند، شبانه سرقت هایی انجام می شد و از گاو و گوسفند های روستاییان کم می شد! اهالی روستا با خود گمان می کردند که شاید کار جوگی ها باشد. شبانه با هم تصمیم گرفتند که کلک هایی جوگی ها را از جا در آورند تا آن ها مجبور شوند از آن روستا بیرون روند.

قالب شعری

قالب قصیده: شعری است که از لحاظ شکل و قافیه مانند غزل است. یعنی بیت اول با مصرع های دوم بیت های بعدی هم قافیه است. حداقل تعداد ابیات قصیده ۱۵ بیت است و حداکثر آن آزاد است و تا ۲۰۰ بیت هم دیده شده است. معروف ترین قصیده سرایان زبان و ادبیات فارسی: سعدی، بهار، ناصر خسرو می باشند. شعرای مادر عزیز اثر ابوالقاسم حالت شاعر معروف قرن معاصر در قالب قصیده سروده شده است.

شکل قالب قصیده:

○ _____	○ _____
○ _____	_____
○ _____	_____
○ _____	_____

کار در کلاس

۱- در بیت: «هرگز نشد محبت یاران و دوستان هم پایهی محبت و مهر و وفای تو» نهاد کدام است؟

- ۱- هرگز ☐ ۲- محبت یاران و دوستان ☐ ۳- هم پایه ☐ ۴- محبت و مهرورزی تو ☐

۲- برای هر کلمه دو هم خانواده بنویسید.

کتاب: و حکم: و

نقش: و ظلم: و

۳- نهاد و گزاره ها را در جمله های زیر مشخص کنید.

مریم به آموزشگاه رفت. هوای تهران بسیار سرد است.

.....

۴- قالب قصیده را تعریف کنید و شکل آن را بکشید.

.....

.....

۵- در جای خالی مصرع مناسب بنویس.

ای مادر عزیز که جانم فدای تو

می ریختم تمام جهان را به پای تو

۶- کلمه هایی از درس که حروف (ع غ ط ظ) را دارند، بنویسید.

.....

.....

۷- در هر جمله، زیر نهاد و فعل خط بکش.

معلم چند کلمه را روی تخته نوشت.

نهاد: فعل:

به تمام دیدگاه‌های دو گروه خوب گوش دادیم.

نهاد: فعل:

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- املای کدام گزینه برای جاهای خالی مناسب است؟

پروانه از گروه خود بر و از معلم اجازه تا سخن بگوید.

۲- خاست - خاست ☐

۱- خواست - خاست ☐

۴- خاست - خواست ☐

۳- خواست - خواست ☐

۲- کلمه‌های هم خانواده را در یک گروه قرار بده.

حکم - معلوم - مکتب - کتاب - کتیبه - محاکم - مستحکم - علامت - محکوم - معلم

۱-

۲-

۳-

۳- معنی کلمات را به هم وصل کن.

تجلی - فیض - غفلت - سهل - معرفت

شناخت - پیدا شدن - آسان - عطا - بی خبری

۴- در جای خالی حروف مناسب بگذار.

ت...ریاً ا...ضای مو...وع شخ...یت

۵- شرطهای هم خانوادگی عربی را بگویید.

.....

.....

۶- کدام کلمه هم خانوادگی «محاکمه» نیست؟

۱- حکمت ☐ ۲- احکام ☐ ۳- حاکم ☐ ۴- حکومت ☐

۷- ریشه‌ی ۳ حرفی کلمه‌ها را پیدا کنید و برای هر کدام یک هم خانواده بنویسید.

معلوم - سعید - شاهد

.....

.....

.....

۸- یک کلمه ی تازه ی درس را پیدا کن و برای آن سه جمله ی پرسشی ، خبری و امری بنویسید .

.....

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی

کلمات هم خانواده را می شناسم و آن ها را در بین کلمات دیگر تشخیص می دهم.

قالب قصیده را می شناسم و می توانم شکل آن را بکشم.

نهاد و گزاره را در جمله تشخیص می دهم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

هوشیاری

هدف های یادگیری :

- آشنایی با هجاها در زبان فارسی
- آشنایی با حرف اضافه و متمم
- آشنایی با نظامی و آثار او

مفاهیم و نکات دستوری

هجا

در زبان فارسی کلمه ها دارای هجا هستند. گاهی کلمه ها یک بخشی (هجا) هستند؛

مثل: گل - در - خورد - ما و...

گاهی کلمه هایی داریم که دارای ۲ بخش (هجا) هستند؛

مثل: نادر - ساعت - پایه - خوردم و...

کلمه های ۳ بخشی:

ستاره - شایسته - مصطفی - دیدنی و...

کلمه های ۴ بخشی:

لبنیات - آتشفشان - ساعت سازی - مخابرات و...

حروف اضافه:

در زبان فارسی به حروفی مانند: از - به - با - بر - در - برای - بر - بی - مانند و... حروف اضافه می‌گوییم که کلمات بعد از آن‌ها متمم هستند.

او از خانه به مدرسه آمد.

ب
متمم

مثل: او از خانه آمد.

ب
حرف اضافه متمم

تاریخ ادبیات**درباره‌ی نظامی:**

نظامی گنجوی شاعر قرن ۶ شاعر و داستان‌سرای معروف ایرانی در گنجه متولد شد. از آثار او هم می‌توان: لیلی و مجنون - مخزن الاسرار - خسرو و شیرین - اسکندرنامه و هفت پیکر را نام برد. شعر «سخن» از کتاب لیلی و مجنون او و در قالب مثنوی سروده شده است.

انشاء نویسی

Handwriting practice area with 15 horizontal dotted lines for writing.

کار در کلاس

۱- در کدام گزینه نهاد و گزاره درست مشخص شده است؟

۱- معلم گفت: بچه ها لطفاً دقت کنید. □

نهاد	گزاره
------	-------

۳- بهترین دوستم جان مرا نجات داد. □

گزاره نهاد گزاره

۲- پروانه از گروه ایمان برخاست. □

نهاد گزاره

۴- قسمت و سرنوشت مجازی آدم تنبل‌های و خطاکار است. □

گزاره	نهاد
-------	------

۲- با توجه به کلمات داخل کارد، جدول را کامل کنید. *

زال - رکاب دار - عرض - پشیمان - جانور - جام - همراهان - شکار - زهر آلودش - حرکت

تعداد هجا (بخش)	کلمه
یک هجایی	
دو هجایی	
سه هجایی	
چهار هجایی	

۳- جای خالی را با مصرع مناسب پر کنید.

از خوردن پر ملال خیزد

لاف از سخن چو در توان زد

۴- با هر کلمه به هر دو شکل معنایی جمله بساز.

..... : یک شاه } شاه
..... : سبزی }
..... : یک مرد } مردی
..... : جوانمردی }

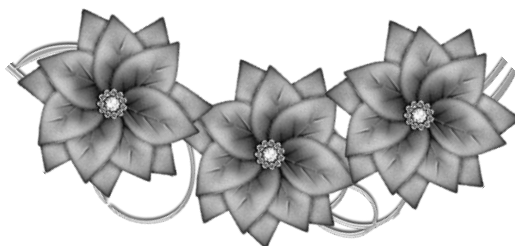
۵- درس را بخوانید و سپس کتاب را ببندید و ده کلمه‌ی مهم آن را از حفظ بنویسید.

.....
.....

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- کدام گروه از کلمات با کلمه‌ی (مقرب) هم خانواده هستند؟

- ۱- قرب - رقیب - تقریب ☐ ۳- رقابت - تقرب - تقریب ☐
- ۲- تقرب - رقابت - رقیب ☐ ۴- قرب - تقرب - تقریب ☐

۲- جمله‌ی زیر را تا ۳ سطر ادامه بده.

آدم‌های هوشیار در زندگی پیروز هستند، چون

.....

.....

۳- بیت زیر را به فارسی روان بازگردانی کن.

با اینکه سخن به لطف آب است کم گفتن هر سخن، صواب است

.....

۴- حروف اضافه و متمم را در متن زیر مشخص کنید.

سارا و سنا با هم از پارک برمی گشتند که در راه تعدادی از بچه‌های محله را دیدند. سارا که ناراحت شده بود گفت:

این گربه هم مخلوق خداست.

.....

۵- درباره‌ی نظامی و آثارش هرچه می‌دانید بنویسید.

.....

.....

۶- خلاصه‌ی داستان «هوشیاری» را در ۵ سطر بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

۷- درباره‌ی آداب سخن گفتن دو بند بنویسید.

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی

با هجاها در زبان فارسی آشنا شدم.

حرف اضافه و متمم را در جمله تشخیص می‌دهم.

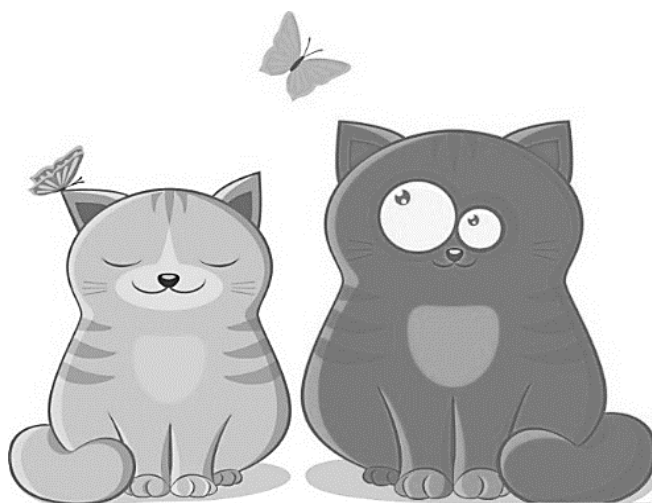
نظامی و آثار او را می‌شناسم.

شعر سخن را می‌خوانم و به درستی معنی می‌کنم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

داستان من و شما

هدف های یادگیری :

- آشنایی با نشانه های جمع فارسی
- آشنایی با نشانه های جمع عربی
- آشنایی با حرف میانجی «گ»

مفاهیم و نکات دستوری

کلمات جمع

۱ - جمع فارسی : که با «ان» و «ها» جمع می بسته شود .
 ۲ - جمع عربی، که با «ات» جمع می بسته شوند .

جمع

* یک جمع دیگر در عربی داریم به نام جمع مکسر که علامت خاصی ندارد و به مرور آموخته می شود.

جمع فارسی:

* جمع با «ان»: درختان - شیران - مردان - زنان - ...

* جمع با «ها»: درخت ها - گل ها - مردها - چوب ها

نکته: کلمه هایی که به «ه» آخر با صدای « _ » ختم می شوند مانند: ستاره - شیفته - مورچه و...

هنگام جمع بستن با «ان»، «ه» آن ها حذف شده و به جای آن حرف «گ» که به آن حرف میانجی می گوئیم نوشته می شود و

بعد آن کلمه با «ان» جمع بسته می شود.

مثال: ستاره + ان ← ستارگان / آواره + ان ← آوارگان

کلمات جمع

نکته ی املائی کلمات دو املائی :

صورت های نوشتاری (سرهم نویسی و جدا نویسی) :

در زبان فارسی برخی از کلمات ممکن است به دو شکل نوشته شوند که هر دو صورت آن صحیح است . به این گونه کلمه ها کلمات دو املائی می گویند که البته بیشتر به جدا نویسی توصیه شده است .

مثال : گلخانه ← گل خانه دلنواز ← دل نواز
دانشنامه ← دانش نامه دستمزد ← دست مزد

نکته : در مورد کلماتی که با (ها) جمع بسته می شوند ، باید بگوییم در صورتی که آخر کلمه به (ه) ختم می شوند و صدای (—) بدهد ؛ در موقع جمع بستن با (ها) به آن نمی چسبد .

مثال : کوره ها ← کوره + ها کوچه ها ← کوچه + ها بچه ها ← بچه + ها

نکته : اگر صدای (—) ندهد مانند : ماه ، راه و کوه در این جا (ها) می تواند به کلمه ی قبل از خود متصل شود .

مثل : کوهها ، ماهها ، راهها

جمع عربی:

به دلیل ورود زبان عربی به زبان فارسی، ما ایرانیان ناگزیر به استفاده از کلمات عربی نیز هستیم.

* جمع با «ات»: برخی کلمات عربی با «ات» جمع بسته می‌شوند.

موجودات - انتقادات - مکاتبات - مکالمات - مطالعات - مشاهدات - مناظرات - مراودات - مکاشفات - مباحثات -

ملازمت - ملزومات - ...

* اما گاهی این «ات» برای خود کلمه است. مانند: مناجات - ساعات - ملاقات.

حرف جمع «ات» نباید برای کلمات غیر عربی استفاده شود.

نادرست	درست
پیشنهادهات	پیشنهاده‌ها
گزارشات	گزارش‌ها
نگارشات	نگارش‌ها
آزمایشات	آزمایش‌ها
باغات	باغ‌ها
سفارشات	سفارش‌ها
نمایشات	نمایش‌ها

* جمع مکسر: تعدادی از جمع‌های مکسر

مفرد	ادب	اسم	امام	امید	عالم	علت	عمل	عید	رمز	مرض	شعر	شاعر	سانحه	فن	قلم	موج	فقیر	حکیم
جمع	آداب	اسامی	ائمه	امرا	علما	علل	اعمال	اعیاد	رموز	امراض	اشعار	شعرا	سوانح	فنون	اقلام	امواج	فقرا	حکما

کار در کلاس

۱- کدام گروه از واژه‌ها با «ات» جمع بسته نمی شوند؟

- ۱- آزمایش / سفارش ☐ ۲- تعطیل / آیه ☐
- ۳- موجود / انتقاد ☐ ۴- اطلاع / تحقیق ☐

۲- دخترم جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب پر کنید.

مفرد	جمع مکسر
ذخیره	
.....	اماکن
عید	
حاکم	
.....	معابد
.....	رموز
عمیق	
رفیق	

۳- قافیه و ردیف را در بیت زیر مشخص کنید.

خوشا آنان که الله یارشان بی به حمد و قل هو الله کارشان بی

.....

۴- کلمه‌های زیر را به ترتیب حروف الفبا بنویسید.

طیب خاطر - طریقت - طنین - طپانچه - طشت

.....

۵- جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب پر کنید. (با توجه به متن درس)

همان‌گونه که گفتم، و پرماجرایی دارم. وطن خانه‌ی شماست و من عامل

و هستم.

هر کلمه یا، پاره‌ای از من است.

۶- هر کس چند جمله به زبان محلی و مادری خود صحبت کند.

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- کدام یک از کلمه‌های زیر را می‌توان با «ان» جمع بست؟ در جدول بنویس.

همسایه - وظیفه - ادیب - روز - ماهی - رفتگر - خودکامه - خانه

واژه	جمع با «ان»

۲- کدام واژه با ۳ واژه‌ی دیگر متفاوت است؟

۴- سخندان

۳- تیردان ☐

۲- سنگدان ☐

۱- نمکدان ☐

۳- کدام یک از کلمات زیر مفرد ندارد؟

☐ ۴- منابع☐ ۳- طوایف☐ ۲- الوان☐ ۱- یزدان

۴- گلستان سعدی چند باب دارد؟ نام آن‌ها را بنویس.

.....

۵- ۳ جفت مترادف و ۳ جفت کلمات مخالف را در درس پیدا کنید.

.....

۶- درباره‌ی زبان فارسی تحقیق کنید و یک بند بنویسید.

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی	
			با نشانه‌های جمع فارسی آشنا شدم.
			نشانه‌های جمع عربی را می‌شناسم و جمع مکسر را می‌شناسم.
			«گ» میانجی را شناختم و از آن در جای خود می‌توانم استفاده کنم.
			متن گلستان سعدی را می‌توانم با لحن مناسب بخوانم و معنی کنم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

هفت خان رستم

هدف‌های یادگیری:

- آشنایی با آرایه‌ی مبالغه
- آشنایی با آرایه‌ی کنایه
- آشنایی با فردوسی و شاهنامه
- آشنایی با حماسه

مفاهیم و نکات دستوری

مبالغه: (اغراق - غلو -

بزرگ‌نمایی)

گاه شاعران و نویسندگان برای افزودن بر تأثیر و قدرت سخن رویدادها را بسیار بیش‌تر از آنچه هست، توصیف می‌کنند. به این گونه بزرگ‌نمایی در بیان حوادث «مبالغه» می‌گویند.

مبالغه، مهم‌ترین آرایه‌ی ادبی در آثار حماسی، به ویژه شاهنامه‌ی فردوسی است.

مثال:

چو آتش بجوشید رخس آن زمان

سوی رخس رخشان برآمد دمان

* در اینجا شاعر در میزان عصبانیت رخس اغراق کرده است.

یکی چشمه خون از برش بردمید

زمین شد به زیر تنش ناپدید

* در اینجا اژدها آنقدر بزرگ توصیف شده که زمین زیر بدنش ناپدید شده و از شدت خونریزی چشمه‌ای از خون در

کنار جسدش پدیدار شده است.

کنایه: (پوشیده سخن گفتن)

در لغت به معنی پوشیده سخن گفتن است. وقتی درباره‌ی مطلبی به طور غیرمستقیم صحبت می‌کنیم به آن «کنایه» می‌گوییم. کنایه سخنی است که دو مفهوم دور و نزدیک دارد و مقصود گوینده، معنای دور است.

مثال:

۱- هنوز دهنش بوی شیر می‌دهد ۱- معنای نزدیک: انگار شیرخورده ۲- معنای دور: او خیلی بچه است و کم تجربه

۲- دست از سر من بردار ۱- معنای نزدیک: دست به من نزن ۲- معنای دور: مرا رها کن به حال خودم

۳- فلانی در خانه باز است ۱- معنای نزدیک: همیشه در خانه‌اش باز است ۲- معنای دور: مهمان‌نواز است

پیش‌تر بدانیم

حماسه: حماسه در لغت به معنی دلاوری و شجاعت است و در اصطلاح، شعری است با داستانی با زمینه‌ی قهرمانی، قومی، با حوادثی خارق‌العاده در آن جریان دارد. و شاعر سلیقه‌ی خود را در جریان اتفاقات دخالت نمی‌دهد و به میل خود آن‌ها را دآوری نمی‌کند. شاهنامه فردوسی بزرگ‌ترین کتاب حماسی ایران می‌باشد.

فردوسی، شاعر قرن ۴ و ۵ که سراینده اثر بزرگ شاهنامه است. مقبره‌ی این شاعر بزرگ در توس واقع شده. فردوسی شاهنامه را در ۳۰ سال در قالب مثنوی و در ۶۰/۰۰۰ بیت سروده است.

بسی رنج بردم در این سال سی عجم زنده کردم بدین پارسی

هفت خان رستم: ۱- نبرد با شیر ۲- بیابان بی‌آب و علف ۳- نبرد با اژدها ۴- زن جادوگر ۵- نبرد با اولاد ۶- ارژنگ دیو

۷- دیو سپید

کار در کلاس

۱- کدام کلمه جمع است؟

- ۱- باران ☐ ۲- انتها ☐ ۳- اسرا ☐ ۴- درخشان

۲- رابطه‌ی «فرجام» و «آغاز» مانند رابطه‌ی و است.

- ۱- اوج - فراز ☐ ۲- فریب - نیرنگ ☐ ۳- راز - نیاز ☐ ۴- چیرگی و شکست ☐

۳- یک مبالغه و یک کنایه از متن درس پیدا کن و بنویس.

.....

.....

۴- پیام حکایت علم و عمل را در ۳ سطر بنویس.

.....

.....

.....

۵- مفهوم کنایه‌ی خانه به دوش چیست؟

.....

۶- کلمات زیر را با توجه به درس به شکل زنجیره‌ای ادامه دهید.

رخش - شیر - رستم -

باز خورد معلم:

.....

امضاء

کار در منزل

۱- کدام گزینه کنایه نیست؟

۱- آب در هاون کوبیدن ☐

۲- به تنگ آمدن ☐

۳- دست را با آب شستن ☐

۴- دست روی دست گذاشتن ☐

۲- در جای خالی کلمه‌ی مناسب را بنویس.

بزد و بندخت از بر سرش

فرو ریخت چون رود خون از برش

چو رستم بدیدش، برانگیخت اسب

بدو مانند

۳- معنی کنایی عبارات زیر را بنویسید.

دم به تله ندادن:

دست روی دست گذاشتن:

شانه خالی کردن:

۴- بیت زیر چند جمله است؟

چو رستم بدیدش برانگیخت اسب

بدو تاخت مانند آذرگشسب

.....

۵- جمله‌ی زیر مبالغه از چیست؟

زمین شد شش و آسمان گشت هشت

.....

۶- خان سوم از داستان هفت خان را تعریف کن.

.....

.....

۷- از متن درس کلمه‌هایی که دارای حروف (ع - غ - ف - ق - ک - گ - ظ - ض) را بنویسید.

.....

.....

۸- هر گروه شعرهای درس را با خط خوش بنویسید و در کلاس بچسبانید.

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی	
			آرایه‌ی مبالغه را شناختم و آن را تشخیص می‌دهم.
			با انواع کنایه‌ها آشنا شدم.
			فردوسی و اثرش را می‌شناسم و به آن احترام می‌گذارم.
			حماسه و شعر حماسی را می‌شناسم و با نوع خواندن آن، آشنا شدم.

باز خورد اولیاء:

.....

امضاء

ای وطن

هدف های یادگیری :

- آشنایی با حرف ندا - منادا
- آشنایی با مفعول
- آشنایی با نادر ابراهیمی

مفاهیم و نکات دستوری

منادا، حرف ندا

منادا کلمه‌ای است که مورد خطاب قرار می‌گیرد. که معمولاً بعد از حرف ندا می‌آید.

خدا یا
ب ب
منادا ندا

یا علی
ب ب
حرف ندا منادا

حروف ندا: ای - یا - ایا و ا در آخر اسم. مثال: ای مردم
ب ب
حرف ندا منادا

حافظ ← حافظ + ا
ب ب
حرف ندا منادا

هرگاه کسی یا چیزی را با آهنگی خاص مورد خطاب قرار می‌دهیم به آن منادا می‌گوییم که عموماً بعد از منادا یک ویرگول می‌گذاریم. که در این صورت اگر منادا بدون حرف ندا بیاید با تغییر لحن منادا را مشخص می‌کنیم.

مثال: نرگس، درس‌هایت را بخوان. نیما، غم دل گو که غریبانه بگیریم.

نکته: گاهی هم حرف ندا وجود دارد ولی منادا حذف شده است.

مثال: ای نام تو بهترین سرآغاز = (ای خدا، نام تو بهترین سرآغاز است)

نکته‌ی مهم: در شمارش جمله‌ها، منادا خود یک جمله به حساب می‌آید.

مفعول، بخشی از جمله است که معمولاً با نشانه‌ی «را» همراه است.

۱ - چه کسی را + فعل جمله

سؤال: پیدا کردن مفعول در جمله:

۲ - چه چیزی را + فعل جمله

چه کسی را دیدم؟ دوستم

مثال: من دوستم را دیدم.
 فاعل مفعول نشانه مفعول فعل

البته گاهی مفعول بدون نشانه‌ی «را» می‌آید. مثال: او ریاضی می‌خواند. او چه چیزی را می‌خواند؟ ریاضی
 فاعل مفعول فعل

اگر مفعول بیش‌تر از یک کلمه باشد به آن گروه مفعولی می‌گوییم.

مثال:

من چه چیزی را دوست دارم؟ هوای لطیف بهاری

من هوای لطیف بهاری را دوست دارم.
 فاعل گروه مفعولی نشانه مفعول فعل

تاریخ ادبیات

نادر ابراهیمی نویسنده و شاعر معاصر کشور ایران، که در عرصه رمان نویسی، فیلم

سازی، روزنامه نگاری و ترجمه نیز فعالیت کرده است. او برای کودکان هم آثار زیادی

نوشته است. او در سن ۷۲ سالگی در سال ۱۳۸۷ درگذشت.

آثار: چهل نامه کوتاه به همسر، آتش بدون دود / آثار کودکان: کلاغ‌ها، دور از خانه

قالب شعری

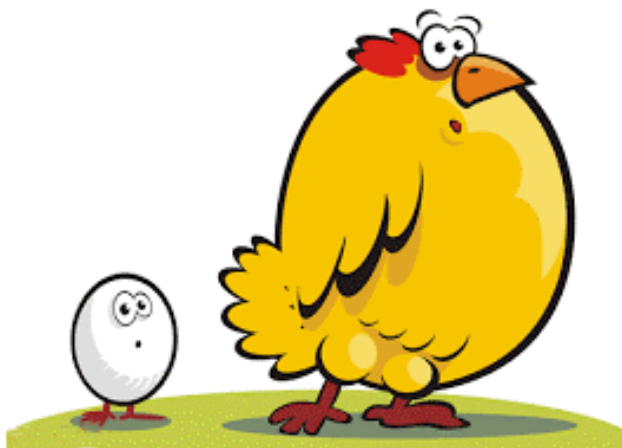
قالب شعری:

قالب شعری نو: در شهر کهن فارسی وجود وزن و قافیه در تمامی بیت‌ها الزامی است ولی در شعر

نو فارسی در تمام بیت‌ها قافیه و وزن به صورت ثابت وجود ندارد و طول مصرع‌ها (اندازه مصرع‌ها) یکسان نیست. که

نیما یوشیج شعر نو را ابداع کرد.

توصیف

Handwriting practice area with 15 horizontal dotted lines for writing.

کار در کلاس

۱- در بیت زیر منادا کدام کلمه است؟

«ای نام تو بهترین سرآغاز بی نام تو نامه کی کنم باز؟»

۱- نام ☐ ۲- نام تو ☐ ۳- خدا ☐ ۴- بهترین سرآغاز

۲- برای هر یک از کلمه ها یک هم خانواده بنویس. *

مثل: وظیفه:

۳- هر کلمه را به معنی خودش وصل کن.

۴- در بیت زیر نهاد و گزاره را مشخص کنید.

علم چندان که بیش تر خوانی چون عمل در تو نیست نادانی

.....

.....

۵- مفعول را در متن زیر مشخص کنید.

مادر از راه رسید. سارا را دید که قابلمه ی بزرگی را روی سرش گذاشته است. آیا شما می دانید که چند سال طول

کشید تا فردوسی شاهنامه را سرود؟ مادر بچه ها گفت: مگر قرار نبود تکلیفتان را به شکل گروهی انجام دهید؟

.....

۶- هر گروه قسمتی از شعر «ای وطن» را انتخاب کند و درباره‌ی آن توضیح دهد.

.....

.....

.....

۷- شعر را با لحن حماسی، میهنی در کلاس با آواز بخوانید.

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- در کدام مصرع، منادا نیامده است؟

۲- ای تو میراث نیاکان ای زبان مادری ☐

۱- شیخ خندید و بگفتش ای سلیم ☐

۴- خوشا آنان که دائم در نمازند ☐

۳- خداوندا به فریاد دلم رس ☐

۲- عبارت زیر چند جمله است؟

ای مردم، دو کس رنج بیهوده بردند و سعی بی‌فایده کردند یکی آنکه اندوخت و نخورد و دیگر آنکه آموخت و نکرد.

.....

۳- با توجه به جمله‌های زیر، کدام یک از گزینه‌ها درست است؟

ای وطن، مثل سربازان عاشق قهرمان قصه‌هایی

۲- نهاد جمله «سربازان عاشق» است ☐

۱- «ای» کلمه‌ی منادا است ☐

۴- ضمیر، اول شخص جمع است ☐

۳- دارای دو جمله است ☐

۴- مترادف کلمه‌های زیر را بنویس.

شعر = ... معیشت = ...

شتا = ... فرود = ...

۵- کلمه‌های زیر را در یک بند به کار ببرید.

وطن - ایران - سرسبزی - طبیعت - دوستی

.....

.....

.....

.....

.....

۶- در هر ردیف دو کلمه داده شده؛ شما با نوشتن، آن‌ها را ادامه دهید. (هم‌قافیه)

راز - آغاز -

پاک - خاک -

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی

حرف ندا و منادا را می‌شناسم و می‌دانم که در شمارش یک جمله محسوب می‌شوند.

مفعول و راه پیدا کردن آن در جمله را می‌شناسم.

با نادر ابراهیمی و آثارش آشنا شدم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

دریا قلی

هدف‌های یادگیری :

- آشنایی با نشانه‌های نگارشی
- آشنایی با جایگاه استفاده از آن‌ها
- آشنایی با دریا قلی یکی از ایشارگران جنگ

مفاهیم و نکات دستوری

نشانه‌های نگارشی

منظور از نشانه‌های نگارش، به کار بردن علامت‌هایی است که درک معنی و مفهوم متن را برای ما آسان‌تر می‌کند.

۱- نقطه (.) : این علامت در پایان جمله‌ها می‌آید و صبر کردن یا توقف کردن در جمله را به ما نشان می‌دهد. که در انتهای جمله‌های امری یا خبری می‌آید.

۲- ویرگول یا درنگ‌نما (,) : این نشانه میان عبارت‌ها یا جمله‌ها، یا جدا کردن کلمه‌ها یا برای ایجاد یک مکث کوتاه به کار می‌رود. همچنین برای جدا کردن اسم اشخاص یا اعداد مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۳- دونقطه (:) : پیش از نقل قول، هنگام توضیح دادن، شمردن اجزای یک چیز، هنگام معنی کردن کلمات استفاده می‌شود.

مثال:

حضرت علی علیه‌السلام فرمودند: / استعمار: آباد کردن کشور به ظاهر و غارت کردن آن‌ها / فصل‌ها عبارتند از: بهار، تابستان،

۴- علامت سؤال (؟): در پایان جملات سؤالی، برای نشان دادن شک و تردید و یا مسخره کردن به کار می‌رود.

مثال:

علم بهتر است یا ثروت؟ / واقعاً او «دکتر» است؟

۵- نشانه‌ی تعجب یا بیان عاطفه (!): در پایان جمله‌های تعجبی و جمله‌هایی که حالت عاطفی را نشان می‌دهد به کار می‌رود. مثل تأکید، افسوس، آرزو، دعا، ندا، تحسین و...

مثال:

حتماً! / ای کاش! / متأسفم! / الهی! / ای خدا! / آفرین! / چه لباسی!

نقطه ویرگول (:): نقطه ویرگول نشانه‌ی جمله‌ای است که هنوز کامل نشده است و در ارتباط نزدیک با جمله‌ی بعدی است.

مثال: خیلی خسته شدم؛ طوری که دیگر نمی‌توانم کار کنم.

پیش‌تر بدانیم

نشانه‌های اختصاری در نگارش:

هـ ق ← هجری قمری

هـ ش ← هجری شمسی

ص ← صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم - صلوات الله علیه

ق.م ← قبل از میلاد

م ← میلادی

ره ← رحمه الله علیها

س ← سلام‌الله‌علیها

ع ← علیه‌السلام

کار در کلاس

۱- در جاهای خالی به ترتیب کدام علائم نگارشی مناسب باید آورده شود؟

این مرد گفت «ای حکیم از من چه رنج آمد تو را که چنین دلتنگی»

☐ ۴- !؟ :

☐ ۳- !؟ :

☐ ۲- ؟ ! : :

☐ ۱- . ؟ . ! :

۲- دور کلمه‌هایی که از لحاظ املائی اشتباه هستند خط بکش و درست آن‌ها را بنویس.

در داستان‌های کهن ایرانی، آرش، دلاورمردی بود که وقتی غرار شد کماندار ایرانی، طیری رها کند و هرجا که تیر

فرود آمد، مرز ایران باشد، دلیرانه بر غله‌ی دماوند برآمد.

۳- از علامت دونقطه (:) در چه مواردی استفاده می‌کنیم؟

.....

۴- بیت زیر چند جمله است؟

دریاقلی به وسعت دریاست نام تو تاریخ در تلفظ نام تو الکن است

.....

۵- شما اگر نویسنده‌ی متن بودید چه لقب جالبی برای دریاقلی می‌دادید؟ چرا؟

.....

۶- از کدام جمله‌های درس خوشتان آمده؟ پنج جمله انتخاب کنید و بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- در کدام گزینه رابطه‌ی کلمات مانند «امیر و امرا» است؟

۱- عمر و عمارت ۲- خدمت و مخدوم

۳- سلطان و سلاطین ۴- تشکر و شاكر

۲- جمع کدام کلمه نادرست است؟

۱- لباس: البسه ۲- لطیف: الطاف ۳- منزل: منازل ۴- فکر: افکار

۳- در جای مترادف مناسب بگذارید.

نخجیر: اهریمن:

لاف زدن: صواب:

۴- بیت‌های زیر را معنی کنید.

شکر داریم کز طفولیت درس حب الوطن همی خوانیم

چون که حب الوطن ز ایمان است ما یقیناً ز اهل ایمانیم

.....

.....

۵- موارد استفاده شده از ویرگول را نام ببرید و مثال هم بنویسید.

.....

.....

.....

۶- هرمز یکی از نام‌های ایرانی است. شما نیز چند نام ایرانی پیدا کنید و بنویسید.

مانند: هرمز - آرش -

۷- از متن درس کلمه‌های خوانده شده را بنویسید.

مخالف = تاریک و روشن -

هم‌خانواده = طفولیت و اطفال -

مترادف = جانفشانی و فداکاری -

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی

نشانه‌های نگارشی را شناختم و جای استفاده از آن‌ها را می‌دانم.

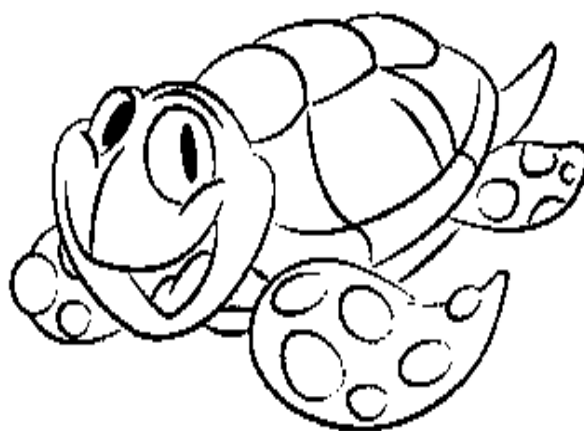
انواع نشانه‌های اختصاری در فارسی را شناختم.

با دریاقلی یکی از اینارگران زمان جنگ آشنا شدم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

رنج هایی کشیده ام که می پرس

هدف های یادگیری :

- آشنایی با کلمات مرکب
- آشنایی با ترکیب وصفی و اضافی
- آشنایی با باباطاهر و قالب دوبیتی

مفاهیم و نکات دستوری

کلمه مرکب یا پسوند «نام»

کلمه مرکب: کلمه ای است که دارای دو قسمت معنادار است.

واژه + پسوند نام

مثال: روزنامه - کارنامه - پایان نامه - سالنامه - زیارت نامه - قولنامه - شهادتنامه - ماهنامه و...

ترکیب:

وصفی : موصوف + صفت
اضافی : مضاف + مضاف الیه

*ترکیب وصفی: در این ترکیب کلمه ای اوّل موصوف و کلمه ای دوم صفت است.

گل زیبا - هوای پاک - چراغ روشن - آسمان ابری و...

نکته: تمام رنگ ها - جنس ها - اعداد و شغل ها، صفت هستند.

روسری آبی - لیوان شیشه ای - کلاس اوّل - مردم نجار

***ترکیب اضافی:** در این ترکیب کلمه‌ی اوّل مضاف و کلمه‌ی دوم مضاف الیه است.

گل رز - دست من - ساعت کلاس - کتاب ریاضی - مادر مریم

نکته: تمام ترکیب‌هایی که در آن مالکیت وجود دارد ترکیب اضافی است.

کتاب من - دست برادرم - کمد کلاس

راه تشخیص ترکیب وصفی از اضافی:

۱- اضافه کردن «تر» به آخر ترکیب: گل زیباتر ✓ گل رزتر x

۲- اضافه کردن «است» به آخر ترکیب: گل زیبا است ✓ گل رز است x

پیدا کردن کتاب

در کتابخانه

برای پیدا کردن کتاب در یک کتابخانه ، می توانید به سه طریق عمل کنید .

روش اول : این است که با توجه به اسم کتاب به جست و جوی آن بپردازد و « در فهرست عناوین »

نام کتاب را پیدا کنید .

روش دوم : اگر اسم کتاب به طور دقیق برای شما مشخص نبود ، با استفاده از « فهرست پدید آورندگان » می توانید ،

کتاب مورد نظر را پیدا کنید .

روش سوم : اگر نام کتاب و نام نویسنده برای شما مشخص نبود تنها به دنبال مطلبی یا موضوعی خاص بودید ، می توانید

از « فهرست موضوعی » استفاده کنید .

تاریخ ادبیات

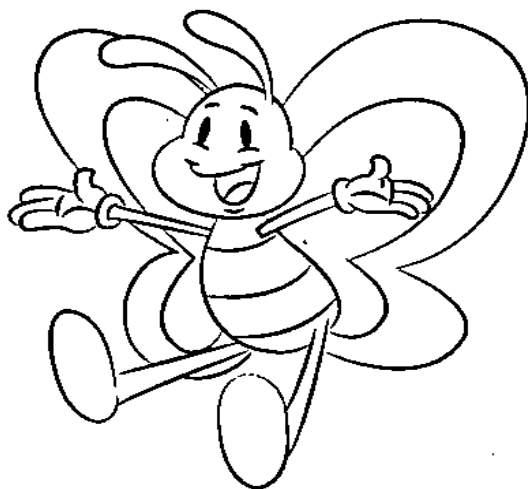
باباطاهر: باباطاهر از شاعران و عارفان قرن چهارم است و در همدان به دنیا آمده است. دوبیتی های باباطاهر سرشار از مطالب عرفانی است و او ملقب به باباطاهر عریان است. عریان یعنی کسی که از مسائل دنیا دست کشیده است.

تاریخ ادبیات

قالب شعری: دوبیتی

دوبیتی شعری است که شامل دو بیت و چهار مصرع است که مصرع های اول و دوم و چهارم آن با هم، هم قافیه هستند. موضوع دوبیتی عشق و عرفان است و باباطاهر معروف ترین شاعر دوبیتی سرا در ایران است.

کار در کلاس

۱- کدام ترکیب وصفی است؟

- ۱- کتاب مریم ☐ ۲- کتاب ریاضی ☐ ۳- صدای مادرم ☐ ۴- کمد چوبی ☐

۲- کلمات را به پسوند مناسب آن‌ها وصل کن.

کار - مس - آموز - آهن - آفرید - دعوت

نامه - گر - گار

۳- در جای خالی مصرع مناسب بنویس.

خداوندا به فریاد دلم رس کس بی کس تویی، من مانده بی کس

..... خدا یار منه چه حاجت کس

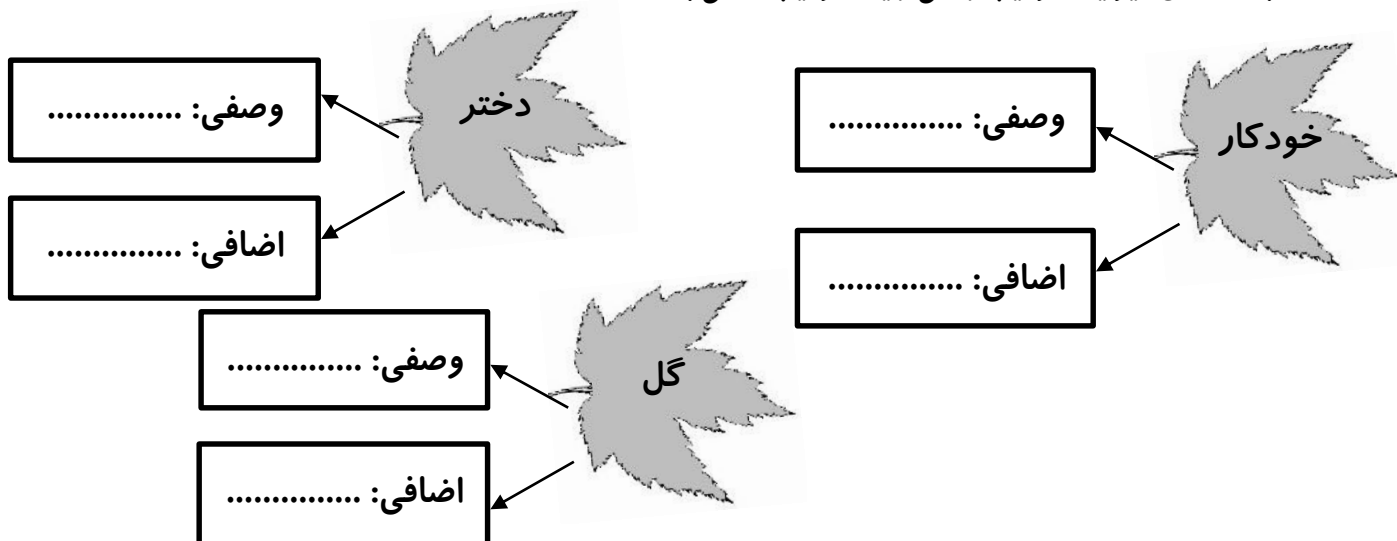
..... در باغ خدا را می‌گشاید

۴- مترادف کلمه‌های زیر را بنویس.

دژخیمان: علامه: حبّ الوطن:

رایگان: انجب: اشرف:

۵- با کلمه‌های زیر یک ترکیب وصفی و یک ترکیب اضافی بساز.

۶- جدول زیر را کامل کنید (از روی متن درس)

ز	ض	ذ	ظ	ف

۷- چگونه در کتابخانه به جست‌وجوی کتاب می‌پردازید؟ بنویسید.

.....

.....

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- چند کلمه از درس پیدا کنید و برای آن هم خانواده بنویسید.

.....

.....

۲- جدول را کامل کنید.

.....	روستاها		کتاب	متون			جمع
مفرد	اطلاع		دانش آموز			لغت نامه	دانشمند

۳- ۴ ترکیب وصفی و ۴ ترکیب اضافی از درس نهم پیدا کن و بنویس.

.....

.....

۴- زیر کلمه هایی که از لحاظ املايي اشتباه هستند خط کشیده و درست آنها را بنویس.

لغت نامه، مهم ترین و اساسی ترین اسر ده خدا است و بیش تر شهرت ده خدا به خاطر همین است. تقریباً همه ی لغات

فارسی و نام شهرها و روستاها و کلمات عربی و اشخاص بزرگ را می توان در آن یافت.

۵- قالب شعرهای باباطاهر چیست؟ توضیح دهید و شکل آن را بکشید.

.....

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی	
			کلمات مرکب با پسوند نامه را شناختم و می توانم بسازم.
			با ترکیب وصفی و اضافی بیش تر آشنا شدم و قادر به تشخیص آنها در متن هستم.
			با باباطاهر و قالب شعری اش آشنا شدم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

عطار و مولانا جلال الدین

هدف‌های یادگیری :

- آشنایی با قوالب شعری مختلف
- آشنایی با مولانا و اثر معروفش
- آشنایی با عطار نیشابوری و آثارش

مفاهیم و نکات دستوری

قالب شعری:

مثنوی

شهر کهن در ادبیات فارسی دارای قالب‌های زیادی است. یکی از این قالب‌ها، قالب مثنوی است. قالب مثنوی به شعری گفته می‌شود که همه‌ی ابیات آن یک وزن داشته باشند و هر بیت قافیه‌ی جدا داشته باشد.

فرق قالب قصیده و غزل:

۱- تعداد ابیات غزل عموماً ۱۹ یا ۲۰ بیت است.

۲- موضوع غزل عموماً عارفانه عاشقانه است اما موضوع قصیده عموماً مدح پیامبر، ستایش خدا، توصیف طبیعت و نکات اخلاقی است.

در زیر شکل انواع قالب‌های شعر کهن را نشان می‌دهیم:

قالب غزل

○ _____ ○ _____
 ○ _____
 ○ _____

قالب قصیده

○ _____ ○ _____
 ○ _____
 ○ _____
 ○ _____
 ○ _____

قالب مثنوی

○ _____ ○ _____
 △ _____ △ _____
 □ _____ □ _____
 ✕ _____ ✕ _____

قالب دوبیتی (رباعی)

○ _____ ○ _____
 ○ _____

قالب قطعه

○ _____
 ○ _____
 ○ _____
 ○ _____

تاریخ ادبیات

درباره‌ی مولانا: مولانا، معروف به مولوی از شاعران نام‌دار قرن هفتم است. او در بلخ متولد شد و در قونیه‌ی ترکیه درگذشت. کتاب «مثنوی معنوی» شامل ۶ دفتر و ۲۶ هزار بیت است که دارای داستان‌های جالب و پندآموز است و در قالب مثنوی سر از آثار دیگر او: نظم: مثنوی معنوی - دیوان شمس و نثر: فیه مافیه - مکتوبات درباره‌ی عطار: عطار شاعر و عارف قرن هفتم است. او در نیشابور متولد شد. پدرش داروفروش بوده و عطار هم کار پدر را دنبال کرده است و به عطار (داروفروش) معروف شده. از آثار او: اسرارنامه - الهی نامه - منطق الطیر را می‌توان نام برد.

ریشه ضرب المثل

ماست مالی کردن:

در زمان قدیم هنگام عروسی یکی از پادشاهان قرار بود مهمان‌های خارجی زیادی به وسیله‌ی قطار از راه آهن جنوب تهران وارد ایران شوند. از طرف شهربانی دستور اکید صادر شده بود که دیوارهای تمام دهات و روستاهای مجاور خط آهن را سفید کنند. در یکی از روستاها چون گچ در دسترس نبود، بخشدار دستور داد که با کشک و ماست که در ده فراوان بود، دیوارها را موقتاً سفید کنند تا قطار از آن جا بگذرد و این طور شد که کلیه‌ی دیوارهای آن ده را ماست مالی کردند. با این حساب شما هم حتماً خیلی برایتان پیش آمده که کاری را ماست مالی کرده باشید؟؟؟

نامہ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

کار در کلاس

۱- بیت «تو به ظاهر رفته‌ای، ای بی‌خبر زان ز شاخ معنی‌ای، بی‌بار و بر» چه چیزی را نکوهش می‌کند؟

- ۱- کم‌کاری ☐ ۲- ظاهر‌بینی ☐ ۳- بی‌خبری ☐ ۴- بی‌ثمری ☐

۲- معنی درست کلمه‌ها را به آن‌ها وصل کن.

بقا بحر سحاب عجیب سلیم صورت

ساده‌دل ظاهر شگفت‌انگیز دریا ابر جاودانی

۳- جاهای خالی را با علائم مناسب پر کنید.

«بهاء‌الدین رو به او کرد و گفت () () () شیخ عطار () پسر است () محمد () ()»

۴- شکل قالب‌های خواسته شده را بکش.

قصیده مثنوی دوبیتی

.....

.....

.....

.....

۵- درباره‌ی مثنوی معنوی هرچه می‌دانی بنویس.

.....

.....

۶ - پنج جمله از درس پیدا کنید و جای یک کلمه‌ی مهم را خالی بگذارید. برگه‌ی خود را با دوستانتان عوض کنید و جاهای خالی را کامل کنید.

.....

.....

.....

.....

.....

۷- جمله‌ها را مرتب کنید و بنویسید.

۱- عطار می‌خواست برود. ۲- از دیدن این پدر و پسر خیلی خوشحال بود. ۳- آفتاب در حال غروب بود.

.....

.....

.....

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- عطار کدام اثرش را به مولانا هدیه داد؟

- ۱- اسرارنامه ☐ ۲- مصیبت نامه ☐ ۳- منطق الطیر ☐ ۴- مختارنامه ☐

۲- کلمه‌هایی از درس را که در نوشتن آن‌ها یکی از دو شکل (ط،ت) به کار رفته است، بنویسید.

ط:

ت:

۳- دو بیت زیر را به فارسی روان بازنویسی کن.

گاه درختش نام شد، گاه آفتاب گاه بحرش نام شد، گاهی سحاب

آن یکی کش صد هزار آثار خاست کمترین آثار او عمر بقاست

.....

.....

.....

۴- جدول زیر را با توجه به درس ۱۰ کامل کنید.

شهر	شخص	کتاب

۵- آثار عطار و مولانا را نام ببر.

.....

.....

۶- به جز شعری که در حکایت قرار دارد، شعری را پیدا کنید و بنویسید که در قالب مثنوی باشد.

.....

.....

.....

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی	
			همه‌ی قالب‌های شعری را می‌شناسم.
			مولانا و آثارش را می‌شناسم.
			عطار و آثارش را می‌شناسم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

شهدا خورشیدند

هدف‌های یادگیری:

- آشنایی با تشبیه و ارکان آن
- آشنایی با سلمان هراتی
- آشنایی با اضافه‌ی تشبیه‌ی

مفاهیم و نکات دستوری

تشبیه

یکی از مهم‌ترین آرایه‌های ادبی، در زبان فارسی تشبیه است.

تشبیه: مانند کردن کسی یا چیزی به کسی یا چیز دیگر را تشبیه می‌گویند.

مانند: شهید چون شقایق سرخ است. در این مثال: شهید به گل شقایق تشبیه شده است.

هر تشبیه از چهار رکن تشکیل می‌شود. (۱- مشبه (۲- مشبه‌به (۳- وجه شبه (۴. ادات تشبیه)

۱- مشبه (طرف اول): کلمه است که آن را تشبیه می‌کنیم.

مانند: شهید در مثال بالا.

۲- مشبه‌به (طرف دوم): کلمه است که طرف اول (مشبه) را به آن تشبیه می‌کنیم.

مانند شقایق در مثال بالا.

تاریخ ادبیات

سلمان هراتی: سلمان قنبر هراتی (آذرپاد) در روستای مرزدشت تنکابن در خانواده‌ای مذهبی به دنیا آمد. او معلم بود. و اشعار انقلابی می‌سرود. سلمان هراتی هنگام رفتن به مدرسه در اثر تصادف جان باخت. آرامگاه وی در حوالی شهر تنکابن است. آثار او: از این ستاره، تا آن ستاره - از آسمان سبز - دری به خانه‌ی خورشید.

کار در کلاس

۱- در شعر زیر شاعر به کدام ویژگی شهید اشاره کرده است؟

دانش‌آموزی گفت: شهید چون چراغی است که در خانه‌ی ما می‌سوزد.

- ۱- از خودگذشتگی ☐ ۲- دلیری ☐ ۳- ایثار ☐ ۴- انفاق ☐

۲- در شعر زیر تشبیه و ارکان آن را مشخص کنید.

گرت ز دست برآید، چون نخل باش کریم ورت ز دست نیاید، چو سرو باش آزاد

۳- برای کلمات زیر یک هم‌آوا بنویس.

مریز: خوار: کتاب: رنج:

۴- هر بیت زیر دارای چند تشبیه است؟

۱- دانش‌اندر دل، چراغ روشن است وز همه بد بر تن تو جوشن است

۲- شهید چون چراغی است که در خانه‌ی ما می‌سوزد.

۳- زبان فارسی، موسیقی دل‌نوازی است که یک عمر در گوش من خوانده شده است.

۵- شعر را گروهی و دسته جمعی بخوانید.

۶- کلماتی را در درس پیدا کنید که آخر آن‌ها «ی» است اما صدای «آ» دارند. شما چند کلمه مانند آن‌ها پیدا کنید و

بنویسید.

.....

.....

.....

بازخورد معلم:

امضاء

کار در منزل

۱- کدام گزینه با بقیه فرق دارد؟

- ۱- زنگ انشاء ☐ ۲- ساعت پر خاطره ☐ ۳- گل سرخ ☐ ۴- روز زیبا ☐

۲- در کدام گزینه‌ی زیر تشبیه دیده نمی‌شود؟ (تشبیه هر گزینه را مشخص کنید)

- ۱- تنش چون بید می‌لرزید. ☐ ۳- آسمان نام دوست مهربان من است. ☐

- ۲- چشم نیلگون او چون آسمان پرستاره بیدار بود. ☐ ۴- دانایی همچون آبی زلال، در درونش می‌جوشید. ☐

۳- در نمونه‌های زیر مشبه و مشبه‌به را مشخص کنید.

خانه‌ی آرزوها

میوه‌ی هنر

کیمیای سعادت

.....

۴- کدام یک از گزینه‌های زیر، ضرب المثل نیستند؟

۱- زبان سرخ، سر سبز می‌دهد بر باد. ☐ ۳- از تو حرکت، از خدا برکت ☐

۲- او از هفت‌خان گذشته است. ☐ ۴- شکر نعمت، نعمت افزون کند ☐

۵- در کدام جمله‌های در درس تشبیه به کار رفته است. قسمت‌های مختلف تشبیه را در آن‌ها مشخص کرده و بنویسید.

.....

.....

۶- با شنیدن کلمه‌ی «شهید» چه کلمه‌هایی را به یاد می‌آورید؟ ۳ کلمه بنویسید و برای آن‌ها جمله بنویسید.

.....

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی

با تشبیه و ارکان آن آشنا شدم و می‌توانم آن‌ها را تشخیص دهم و انواع تشبیه را می‌سازم.

اضافه‌ی تشبیه‌ی را شناختم و قادر به تشخیص آن هستم.

سلمان هراتی را می‌شناسم و آثارش را نام می‌برم.

باز خورد اولیاء:

.....

امضاء

هدف های یادگیری :

- آشنایی با شکل قدیم و جدید فعل امر
- آشنایی با شکل قدیم و جدید فعل نهی
- آشنایی بیش تر با عنصر المعالی و خواجه نظام الملک
- با انواع قید آشنا شوم

مفاهیم و نکات دستوری

فعل امر امروزی و

قدیمی

فعل امر فعلی است که انجام کاری را به صورت خواهش از شنونده درخواست کند. ←

دوم شخص مفرد	دوم شخص جمع
بنشین	بنشینید
بنویس	بنویسید
برو	بروید

در کتاب های قدیمی گاهی به جای حرف «ب» نشانه های «همی» یا «می» آمده است.

مانند: دوست همی طلب ← دوست بطلب / دوستان کهن را بر جای همی دار ← دوستان کهن را بر جای بدار

گاهی نیز حرف «ب» از آغاز فعل امر حذف می شده است. بدون اینکه حرفی به جای آن بیاید.

مانند: کم گوی و گزیده گوی چون دُر: گوی ← بگوی

فعل نهی:

فعل نهی با اضافه کردن «ن» و «م» ساخته می‌شود و مانند فعل امر تنها دو شکل و ساخت دارد و شنونده را از انجام

کاری باز می‌دارد. ←

دوم شخص مفرد	دوم شخص جمع
ننشین / منشین	ننشینید / منشینید
نرو / مرو	نروید / مروید
نخور / مخور	نخورید / مخورید

مثال:

دادند دو گوش و یک زبانت، ز آغاز یعنی که دو بشنو و یکی بیش مگوی
 فعل امر فعل نهی

قید:

قیدها کلماتی هستند در جمله که آن را کامل می‌کنند و مفهوم زمان، مکان، حالت، مقدار، اندازه را در بر می‌گیرند.

قید زمان: کلمه‌هایی هستند که زمان را مشخص می‌کنند. (سؤال پیدا کردن قید زمان در جمله: چه موقع؟)

مثال: شب - دیروز - همین حال - سال ۱۳۶۸ - سال‌های آینده - سه روز پیش و...

قید مکان: کلمه‌هایی هستند که مکان را مشخص می‌کنند. (سؤال پیدا کردن قید مکان در جمله: کجا؟)

مثال: مدرسه - خانه - لب رودخانه - این‌جا - آن‌جا - روی میز - زیر درخت - خیابان کریم خان و...

قید حالت: قیدهایی هستند که حالت و چگونگی را بیان می‌کنند. (سؤال پیدا کردن قید حالت در جمله: چگونه؟)

مثال: خندان - گریان - نفس‌زنان - با ناراحتی - سریع - ملتمسانه - غریبانه و...

مثال:

مادرم دیشب باسرعت از بازار به خانه آمد. / پدربزرگ مهربانانه مرا به خانه خود دعوت کرد.
 قید زمان قید حالت قید مکان قید مکان قید حالت قید مکان

تاریخ ادبیات

عنصرالمعالی: اثر معروف او قابوس نامه است که در ۲۴ فصل نوشته شده و

موضوعات آن درباره‌ی تربیت فرزند، رسوم لشکرکشی، مملکت داری و آداب و رسوم

مختلف است. خواجه نظام الملک توسی: ایشان نزد پدر قرآن را ختم کرد. کتاب سیاست نامه از آثار وی است

که پنجاه فصل دارد و حاصل تجربیات چندساله‌ی خواجه در امر وزارت و مملکت داری است.

کار در کلاس

۱- منظور از عبارت «برادر نیز، دوست به» کدام گزینه است؟

۱- دوست خوب مانند برادر می‌باشد. ☐ ۳- برادر خوب است، اما دوست بهتر می‌باشد. ☐

۲- بهترین دوست، برادر خودمان است. ☐ ۴- دوست خوب از برادر ما بهتر است. ☐

۲- شکل امروزی فعل‌های امر و نهی را بنویسید.

همی خور: می رو:

همی شنو: می دان:

۳- هم خانواده هر کلمه را به آن وصل کن.

کشف خلق علوم عزیز امثال

مثال عالم معزّ اکشاف خالق

۴- کتاب قابوس نامه چند فصل دارد و در چه موضوعاتی است؟

.....

.....

۵- قیدها را در جمله‌های زیر مشخص کنید.

ساعت ۶ با مریم در کتابخانه قرار گذاشتم.

.....

به نرمی گفت: کای مسکین نادان چرا یی فارغ از ملک سلیمان

.....

۶- چند کلمه‌ی قدیمی و کهن از روی درس پیدا کنید و معنی آن‌ها را بنویسید.

.....

.....

.....

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- در کدام عبارت کلمه‌ی مشخص شده نمی تواند فعل امر باشد؟

۲- دو چندان که می گویی، می شنو ☐

۱- دوستان کهن را بر جای همی دار ☐

۲- مفهوم کنایی عبارت «جهان، بسیار دیده و سرد و گرم چشیده» چیست؟

۱- اهل سفر بودن ☐ ۲- سخت کوش بودن ☐

۳- عاقل و خردمند بودن ☐ ۴- باتجربه بودن ☐

۳- اثر هر نویسنده را به خودش وصل کن.

سعدی فردوسی نظامی خواجه نظام الملک توسی ابوعلی سینا

شاهنامه بوستان بوستان شفا هفت پیکر

۴- معنی عبارات زیر را بنویس.

پس به کار دوستان اندیشه کن و دوستی ایشان به مردمی و احسان تازه دار.

.....

مشاورت کردن در کارها از قوی رأیی مردم باشد و از تمام عقلی و پیش بینی.

.....

۵- درباره‌ی خواجه نظام الملک توسی و اثر مهم وی هرچه می‌دانید بنویسید.

.....

.....

۶- قسمت‌های مختلف جمله‌ی زیر را مشخص کنید.

در زمان‌های دور، پیرمرد مهربانی با همسرش با آرامش در جنگلی زندگی می‌کردند.

.....

.....

۷- پنج کلمه از درس پیدا کنید و برای هر کدام یک کلمه‌ی هم‌خانواده بنویسید.

.....

.....

۸- بهترین خاطره‌ای که درباره‌ی دوستی یا مشورت کردن دارید را به شکل کوتاه بنویسید.

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی	
			شکل قدیم و جدید فعل امر را می‌شناسم و می‌توانم بسازم.
			شکل قدیم و جدید فعل نهی را می‌شناسم و می‌توانم بسازم.
			انواع قید را می‌شناسم و می‌توانم آن‌ها را تشخیص دهم.
			متن مشاوره و دوستی را می‌خوانم و به فارسی روان برمی‌گردانم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

راز زندگی

هدف‌های یادگیری:

- آشنایی با آرایه تشخیص
- آشنایی با آرایه مناظره
- آشنایی با آرایه مراعات النظیر

مفاهیم و نکات دستوری

شخصیت بخشی و
مناظره

تشخیص:

گاهی اوقات شاعران برای زیباتر و ساده‌تر کردن مفاهیم، اشعار خود را از زبان موجودات و اشیا بیان می‌کنند و کارها و اعمال انسانی را به آن‌ها نسبت می‌دهند. مانند: گون از نسیم پرسید، به کجا چنین شتابان؟! در این مثال، شاعر پرسش و پاسخ را که فقط انسان‌ها با یکدیگر انجام می‌دهند، از زبان «گون» که نوعی خار در بیابان است و «نسیم» که همان باد خنک است، بیان می‌کند و عمل حرف زدن را به آن‌ها نسبت می‌دهد.

نکته: هرگاه بعد از نشانه‌ی حرف ندا (ای) موجودی، غیر از انسان مورد خطاب قرار گیرد، آرایه‌ی تشخیص وجود دارد.

(مانند: ای کوه سپید پای در بند) — در این مصرع «ای کوه سپید» مورد خطاب واقع شده است و چون کوه غیر از انسان است پس در این مصرع، آرایه‌ی تشخیص داریم.

مناظره:

در ادبیات گاهی در یک نوشته یا شعر، شخصیت انسانی یا غیرانسانی به صورت پرسش و پاسخ و یا بحث و مجادله به گفت و گو می پردازند که به این کار مناظره می گویند. در شعر «راز زندگی» از شیوه‌ی مناظره استفاده شده است که در آن غنچه و گل با هم سخن می گویند. از بین شاعران معاصر، پروین اعتصامی و ملک الشعرای بهار از شیوه‌ی مناظره بسیار استفاده کرده‌اند.

تناسب: (مراعات نظیر) (شبکه‌ی معنایی)

آوردن واژه‌هایی که از یک مجموعه باشند و با هم ارتباط نزدیکی داشته باشند را کلمات متناسب و به مجموعه‌ی این کلمات «تناسب» یا شبکه‌ی معنایی یا مراعات می گویند. تناسب کلمات می تواند از نظر جنس، نوع، مکان و زمان باشد.

مثال: سیمرغ و عقاب و باز و شاهین ذکر تو کند در آشیان‌ها. ← (پرنده‌های شکاری)

نکته: بعضی از کلمات متضاد هم می توانند با هم یک شبکه‌ی معنایی را تشکیل بدهند.

مثال: شب و روز - کوتاه و بلند - گل و خار - سفید و سیاه و...

خلاصه نویسی

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

کار در کلاس

۱- مفعول در شعر زیر کدام است؟

هرچه باشد او گل است. گل یکی دو پیرهن بیش تر ز غنچه پاره کرده است.

- ۱- هرچه ☐ ۲- گل ☐ ۳- یکی دو پیرهن ☐ ۴- بیش تر ☐

۲- مناظره و شخصیت بخشی و تناسب را مشخص کنید.

گفتم: غم تو دارم گفتا غمت سر آید. (.....)

گل به خنده گفت: زندگی شکفتن است (.....)

هر گل و برگ که هست یاد خدا می کنند (.....)

۳- با هر کلمه، با استفاده از شخصیت بخشی جمله بساز.

غنچه:

ابر:

۴- برای کلمه های زیر یک کلمه ی متناسب بنویس. (آرایه ی مراعات نظیر)

خط کش: آسمان: معلم:

لوستر: گل:

۵- بیت زیر را معنی کنید.

دست در دامن مولا زد در که علی بگذر و از ما مگذر

.....

.....

۶- همهی کلمه‌هایی که با یکی از شکل‌های «گ» و «ع» در درس آمده بنویسید.

.....

.....

.....

۷- کلمه‌های هم‌پایان با «بستن» را بنویسید.

مانند: شکفتن و

.....

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- شاعر در بیت زیر به چه نکته‌ای اشاره دارد؟

ای شکم خیره به نانی بساز تا نکنی پشت به خدمت دوتا

۱- به داشته‌ی خود قناعت کردن ☐ ۳- خدمت‌کاری را ننگ دانستن ☐

۲- نان پختن هر روز ☐ ۴- کار و تلاش زیاد ☐

۲- در ابیات زیر چه آرایه‌های ادبی وجود دارد؟

۱- شب ز اسرار علی آگاه است (.....)

۲- دست در دامن مولا زد در که علی بگذر و از ما مگذر (.....)

۳- نظر من این است شهدا خورشیدند (.....)

۴- نه محقق بود نه دانشمند چارپایی، بر او کتابی چند (.....)

۳- حکایت عمر گرانمایه را به صورت خلاصه بنویس.

.....

.....

۴- مرزبان نامه اثر کیست؟ و چه کسی داستان‌های آن را بازنویسی کرده است؟

.....

۵- قالب شعری، شعر «راز زندگی» چیست؟ درباره‌ی آن هرچه می‌دانید بنویسید.

.....

.....

۶- گفت‌وگوی دو شیء بی‌جان را در چند سطر بنویسید.

.....

.....

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی

آرایه تشخیص را شناختم و می‌توانم با عناصر مختلف این آرایه را بسازم.

آرایه‌ی منظره را می‌شناسم و در جمله و بیت‌ها تشخیص می‌دهم.

آرایه‌ی تناسب را می‌شناسم و می‌توانم برای کلمات مختلف کلمات متناسب بنویسم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

میوه ی هنر

هدف های یادگیری:

- آشنایی با شبه جمله و انواع آن
- آشنایی با کلمه های مخفف
- آشنایی با لحن مناسب خواندن اشعار پروین (آرایه تشخیص)

مفاهیم و نکات دستوری

شبه جمله - کلمات مخفف

شبه جمله:

گاهی برای بیان حالت هایی مانند: آرزو، اندوه، شادی و... از کلمه هایی مانند (ای کاش، افسوس، آفرین، سلام، خداحافظ، حیف، بس) استفاده می کنیم. به این واژگان که در ظاهر مانند یک جمله نیستند، ولی معنی یک جمله ی کامل را بیان می کنند، شبه جمله یا صوت می گوئیم. (اصوات)

مثال: ای خدا ← خدایا به تو پناه می برم / هان ← آگاه باش / به به ← چه خوب است / دریغ ← افسوس می خورم

نکته ۱: شبه جمله ها دارای نهاد و گزاره نمی باشند

نکته ۲: بارزترین کلمات شبه جمله که در جمله ها استفاده می شوند، عبارتند از: خوشا، آه، وای، آخ، آی، به به، آفرین، درد، دریغ، هان (آگاه باش)، زنهار (آگاه باش)، افسوس، ای کاش، حیف، سلام، خداحافظ، بس و...

کلمه های مخفف:

گاهی شاعران و نویسندگان در شعرها و نوشته های خود از کلمه ها به شکل مخفف و کوتاه شده استفاده می کنند.

مثال: کز من نه دگر بیخ و بنی ماند و نه شاخی ← که از

نمونه هایی از کلمه های مخفف:

برون ← بیرون	کوته ← کوتاه	نومید ← ناامید
کزان ← که از آن	گنه ← گناه	انده ← اندوه
پیرهن ← پیراهن	مه ← ماه	گهر ← گوهر
دهن ← دهان	درین ← در این	پار ← پارسال
کزو ← که از او	فتاد ← افتاد	ره ← راه
گر ← اگر	دی ← دیروز	ز نادان ← از نادان

کار در کلاس

۱- در کدام گزینه تشبیه وجود دارد؟

- ۱- آسان گذرد، گر شب و روز و مه و سالت ☐
- ۲- مشو نوامید، ار شود کار سخت ☐
- ۳- اندام مرا سوخت چنین ز آتش ادبار ☐
- ۴- از تیشه‌ی هیزم‌شکن و ارّه‌ی نجار ☐
- ۲- در کدام گزینه منادا وجود ندارد؟
- ۱- خدایا، جهان پادشاهی تو راست ☐
- ۲- سعدیا، مرد نکونام نمیرد هرگز ☐
- ۳- دریغا، ایران که ویران شود ☐
- ۴- نیکی به جای یاران فرصت شمار یارا ☐

۳- جدول زیر را کامل کنید.

مخفف	شکل صحیح
مه	
	افتاد
کز	
	پار سال
نومید	

۴- معنی کلمات زیر را بنویس.

بیخ: فرجام: خوار:

هیمه: آوخ:

۵- قافیه های شعر «میوه ی هنر» را بنویس.

.....

.....

۶- کلمه های زیر از درس انتخاب شده اند. آن را کامل کنید.

ق..... ه ل ع ل ر جام یمه

۷- دو بیت اول درس را بدون نقطه و با خودکار بنویسید.

.....

.....

باز خورد معلم :

.....

امضاء

کار در منزل

۱- کدام گزینه در بیت زیر دیده نمی شود؟

«آوخ که شدیم هیزم و آتشگر گیتی اندام مرا سوخت چنین ز آتش ادبار»

۱- نهاد ☐ ۲- مفعول ☐ ۳- منادا ☐ ۴- شبه جمله ☐

۲- نهاد را در جمله های زیر مشخص کنید.

۱- آورده اند، روزی افلاطون گریه می کرد. ☐

۲- مردی جاهل نزد او آمد. ☐

۳- امروز فلان مرد را دیدم، از تو حرف می زد. ☐

۳- درباره ی پروین اعتصامی هرچه می دانید بنویسید.

.....

.....

.....

۴- تعداد جملات زیر را مشخص کنید.

ای مرد، افسوس که تو انسان نیازمندی هستی و گرنه همین جا رهایت می کردم و می رفتم تا درس عبرت بگیری.

.....

۵- مخالف کلمه های زیر را بنویسید.

زیان: سفید: روز: کوتاه:

۶- ترکیب های وصفی و اضافی درس را پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

.....

۷- «میوه ی هنر» را به صورت داستان بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۸- داستان زیر را آن گونه که دوست دارید ادامه دهید.

..... من درخت هستم، اگر می خواهید داستان زندگی مرا بدانید

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی

همه ی شبه جمله ها را می شناسم و آن ها را در تعداد جملات دخیل می دانم.

کلمات مخفف را می شناسم و شکل صحیح آن ها را می نویسم.

شعر میوه ی هنر را با لحن مناسب می خوانم و معنی می کنم.

باز خورد اولیاء :

امضاء

آداب مطالعه

هدف‌های یادگیری:

- تقویت علاقه‌مندی به مهارت مطالعه
- آشنایی با خصوصیات دوست خوب
- شناخت کاربردی فواید قصه‌خوانی
- آشنایی با نمونه فاخری از متون نثر کهن
- آشنایی با واژه‌سازی‌های نو

مفاهیم و نکات دستوری

شیوه‌های قصه‌گویی

برخی شیوه‌های قصه‌گویی عبارتند از: قصه‌گویی ساده، قصه‌گویی همراه، تقلید صدا، قصه‌گویی همراه با حرکات اعضای بدن، قصه‌گویی همراه با پرده‌خوانی

فواید قصه‌گویی:

- ۱) هنر گوش دادن و گوش سپردن تقویت می‌شود.
- ۲) با شخصیت و حوادث مستقل آن‌ها همراه می‌شوند.
- ۳) با حقایق و تجارب زندگی آشنا می‌شوند.

عناصر داستان:

عناصر اصلی داستان ۳ دسته هستند:

- ۱- موضوع داستان: فکر اولیه‌ای که به ذهن نویسنده می‌رسد و کل فضای داستان را در برمی‌گیرد، موضوع داستان است.

۲- شخصیت پردازی: به افراد حاضر در داستان شخصیت می‌گویند.

۳- زاویه‌ی دید: شیوه‌ای است که نویسنده برای بیان داستان انتخاب می‌کند و از زبان او سخن می‌گوید.

زاویه‌ی دید داستان، مشخص می‌کند که داستان از دید چه کسی بازگو شده است.

شبهت آوایی و نوشتاری

کلمات از نظر شبهت آوایی و نوشتاری به سه دسته تقسیم می‌شوند:

(۱) دو یا چند کلمه که از نظر نوشتن یکسان اما از نظر آوایی متفاوت هستند، به آن‌ها کلمات «هم‌نویسه» می‌گویند.

(۲) کلمه‌هایی که از نظر آوایی یکسان اما از نظر نوشتن متفاوت هستند، به آن‌ها کلمات «هم‌آوا» می‌گویند.

(۳) کلمه‌هایی که هم از نظر نوشتن و هم از نظر آوایی یکسانند، به آن‌ها کلمه‌های «هم‌نویسه و هم‌آوا» می‌گویند.

کلمات هم‌نویسه	کلمات هم‌آوا	کلمه‌های هم‌آوا و هم‌نویسه
کَرَم - کِرِم - کُرُم	اثاث - اساس	شیر - شیر - شیر
شش - شُش	خواست - خاست	سیر - سیر
سَحَر - سِخَر	خوان - خان	بار - بار
عَلَم - عِلْم	خوار - خار	ولی - ولی
قَمَری - قَمَری	خویش - خیش	سبزی - سبزی
گِل - گُل	صور - سور	در - در
مِهَر - مَهر	قریب - غریب	می‌رسید - می‌رسید
دَرک - دَرَک	خورد - خُرد	
مَرَد - مُرد	ثمر - سمر	
مُلک - مِلک - مَلک	صواب - ثواب	
گرد - گِرد - گرد	قار - غار	
	ارض - عرض	
	حیات - حیاط	

کار در کلاس

۱. از متن «تحسین سارا» چهار واژه‌ی جمع پیدا کن و بنویس.

(۱) (۳)

(۲) (۴)

۲. به کدام یک از کلمه‌های زیر می‌توان «خوان یا خوانی» افزود؟ آن‌ها را اضافه کن و بنویس.

کتاب - روز - قصه - جمعیت - امتحان - نظم - شاهنامه

.....

.....

۳. با استفاده از سه شخصیت «دوست باهوش، هم‌کلاسی درس‌نخوان، معلم آگاه و مهربان» داستانی کوتاه با موضوع

ضرب‌المثل «کبوتر با کبوتر، باز با باز» در چهار سطح بنویس.

.....

.....

.....

.....

بازخورد معلم:

.....

امضاء

کار در منزل

۱- معنی کلمات زیر را بنویسید.

اعتدال: حکایت: زوال:

محنت: تسلی: مُلک:

۲- در جدول زیر مفرد هر یک از کلماتی که در ردیف اول نوشته شده‌اند را بنویسید.

سلطین	گذشتگان	حکایات	بزرگان	آداب

۳- عبارت‌های زیر را به نثر روان و امروزی بازگردان.

(۱) چون عجایب بشنود، نظر او به قدرت الهی گشاده گردد.

.....

(۲) چنان نکند که مستمع، ملول گردد.

.....

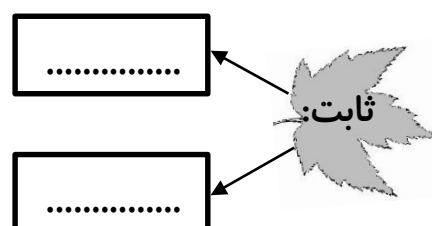
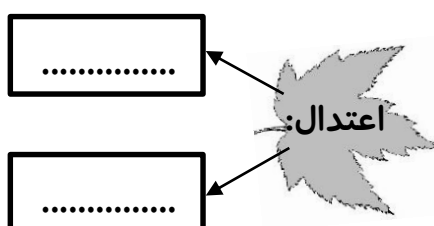
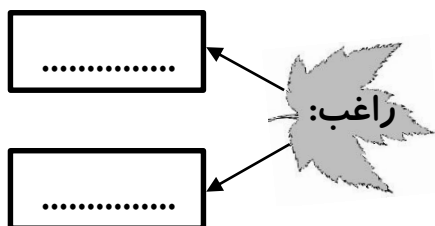
(۳) چست و چالاک به سخن درآید و خام نباشد.

.....

(۴) سخنان محال و گزاف نگوید که در چشم مردم سبک شود.

.....

۴- روبه‌روی هر کدام از واژه‌های نوشته شده، دو واژه‌ی «هم‌خانواده» بنویسید.

۵- در متن زیر غلط‌های املائی را پیدا کرده و شکل صحیح آن را بنویسید.

در آداب حکایت‌گویان باید که داند که جماعت لایغ چه نوع سخن است و سخنان محال و گداف نگوید که در چشم

مردم، سبک شود.

.....

.....

۶- معنی عبارت‌های مشخص شده را بنویسید.

اول آنکه قصه‌ای که ادا خواهد کرد، باید که بر استاد خوانده باشد و با خود تکرار کرده باشد تا فرو نماند. نثر را وقت

به وقت به نظم آراسته گردانند.

خود ارزیابی من

خیلی	تا حدودی	کمی

می توانم متن‌ها را با لحن مناسب بخوانم.

می توانم پاسخ پرسش‌ها را بنویسم.

می توانم متون را با رعایت علائم نگارشی بنویسم.

فواید قصه‌خوانی را می‌دانم.

به کتاب‌خوانی علاقه‌مند هستم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

ستاره ی روشن

هدف های یادگیری :

- آشنایی با نمونه ای از نثر کهن
- تقویت روحیه ی ارج نهادن به بزرگان و والدین
- تقویت صداقت و راستگویی
- افزایش گنجینه ی واژگان (واژگان مخالف)
- تقویت توانایی دریافت پیام درس
- دوری از عیبجویی

مفاهیم و نکات دستوری

واژه های متضاد

هرگاه معنی دو کلمه ضد هم باشند، به آن کلمات «متضاد» یا «مخالف» می گوییم. وقتی این دو کلمه با هم در یک شعر یا در

یک عبارت به کار بروند، آن شعر یا عبارت دارای آرایه ی «طباق» یا «تضاد» است.

مثال ← هرچه زود بر آید دیر نیاید.

خطا نکرده، صواب و خطا چه دانی چیست؟

خاطره نویسی

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

کار در کلاس

۱. جمله‌های زیر را بازنویسی کن.

از دروغ گفتن دور باشید که دروغ‌زن ارچه گواهی راست دهد، نپذیرند.

.....

هر که از عیب خود ناپینا شد، نادان‌تر مردم باشد.

.....

۲. عبارت‌های زیر را در جملاتی به کار ببر که با حرف ربط «تا» مرتبط شده باشند.

(بچه‌های مدرسه)، (آواز گنجشکان)

.....

.....

۳. در هر بیت، زیر کلمات متضاد، خط بکش.

(۱) تو را گم می‌کنم هر روز و پیدا می‌کنم هر شب

بدینسان خواب‌ها را با تو زیبا می‌کنم هر شب

(محمدعلی بهمنی)

(۲) در نومیدی بسی امید است

پایان شب سیه سپید است

(نظامی)

(۳) موج ز خود رفته‌ای، تیز خرامید و گفت

هستم اگر می‌روم، گر نروم نیستم

(اقبال لاهوری)

باز خورد معلم :

امضاء

کار در منزل

۱- در کدام بیت آرایه طباق به کار رفته است؟

- (الف) آن شاخ که سر برکشید و میوه نیارد فرجام به جز سوختنش نیست سزاوار
- (ب) جز دانش و حکمت نبود میوه‌ی انسان ای میوه فروش هنر، این دکه و بازار
- (ج) از گفته‌ی ناکرده و بیهوده چه حاصل کردار نکو کن که نه سودی است ز گفتار
- (د) آسان گذرد گر شب و روز و مه و سالت روز عمل و مزد بود، کار تو دشوار

۲- نوع هر یک از جمله‌های زیر را مشخص کنید. (خبری، امری، ...)

- (الف) ما را یادگاری ده از علم خویش (ب) خوی بد، بند گران است بر دست و پای
- (ج) دست از حرام و مال مردم دور دارید (د) آیا کسی از خدای عزوجل سزاوارتر است به پرستش

۳- املاي کدام واژه با توجه به معنی، نادرست است؟

- (الف) مهفل: مجلس (ب) هلاک : نابودی
- (ج) عزوجل : عزیز و بزرگوار (د) ستوده : پسندیده

۴- جدول را با توجه به درس با کلماتی که یکی از شکل‌های حروف داده شده را دارند، کامل کنید.

غ	گ	ص	ع	ط

۵- ده کلمه از درس بنویسید که ارزش املائی دارند و از هر کدام دو بار بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

خود ارزیابی من

کمى	تا حدودى	خیلى	
			با نمونه‌های متون کهن آشنا هستم.
			واژگان مخالف را می‌شناسم و تشخیص می‌دهم.
			متن را روان می‌خوانم.
			می‌توانم کلمات را با املاى درست بنویسم.
			می‌توانم پاسخ پرسش‌ها را بنویسم.

باز خورد اولیاء :

.....

امضاء

کلمات هم خانواده

آفریدگار: آفریدن - آفرینش - آفریننده - آفریده

خلق: خالق - مخلوق - خلقت - خلاق

عبور: عابر - تعبیر - عبارت - معتبر - اعتبار

انتهای: انتها - نهایت - نهایی

دقت: دقیق - دقایق - دقیقه

قصد: مقصود - قاصد - اقتصاد - قصیده

اتحاد: متحد - وحدت - موحد - توحید - واحد

حملة: تحمل - حامل - محموله - احتمال - حمل - متحمل

صادقه: صداقت - صدیق - تصدیق - مصدق

انتقال: منتقل - نقل - منقول - نقلیه

قسمت: قسم - اقسام - مقسوم - تقسیم

عظمت: عظیم - اقسام - مقسوم - تقسیم

حفظ: حافظ - محافظت - حفیظ - محفوظ

مقدس: قدس - تقدس - قدیس - اقدس

جوامع: جامعه - مجموعه - جماعت - جمع

اطلاعات: مطلع - طلوع - مطالعه - طلعت - طالع

حاجت: احتیاج - محتاج - حوائج (جمع حاجت)

رحلت: ارتحال - مرحله - مراحل - راحل

جوشش: جوشیدن - جوشان - جوشنده

سلیم: سالم - اسلام - مسلم - تسلیم

حکیم: حاکم - حکم - حکومت - محاکمه - تحکم - مستحکم - استحکام - محکم

شغل: مشغول - اشتغال - اشغال - شاغل - مشاغل - شلوغ - مشغله

شکفتن: شکوفا - شکوفنده

سلاطین: سلطه - سلطان - سلطنت - مسلط - تسلط

حرمت: احترام - محترم - محروم - حرام

منزل: نازل - نزول - منازل - تنزل - منزلت

حاصل: محصول - محصل - تحصیل - حصول

عجایب: عجیب - عجب - تعجب - اعجاب - متعجب

معرفی: معروف - عارف - عرفان - تعریف - معرفت

هجری: هجرت - مهاجر - مهاجرت - مهجور - هجران

مرتضی: راضی - رضایت - مرضیه - مرضی - راضیه

جاهل: جهل - جهالت - مجهول - تجاهل

